

Strnad zahradní

Emberiza hortulana


 Ortolan Bunting

 Ortolan

 Ortolan

 Strnádka záhradná

Kategorie zákonné ochrany: kriticky ohrožený 

Červený seznam ČR: kriticky ohrožený 

Červený seznam IUCN: málo dotčený 

Bernská úmluva: příloha III 



Strnad zahradní. Foto Karel Šimeček

Identifikace druhu

Samec strnada zahradního je stejně velikosti jako jeho známější příbuzný strnad obecný (*Emberiza citrinella*), od něhož se odlišuje zelenavě šedou hlavou a prsy, žlutým hrdlem a stejně zbarveným obloukovitým vousem táhnoucím se pod okem od koutku červeného zobáku. Plného zbarvení s výrazně šedou hlavou a oranžovohnědou spodinou těla však dosahují až víceletí samci.

Samice má méně výrazné zbarvení, s tmavším čárkovaním na hnědošedé hlavě. Mladí ptáci jsou samici podobní, ovšem zbarvením ještě méně výrazní.

V každém věku i šatu jsou strnadi zahradní odlišitelní od jiných druhů strnadů podle výrazného světlého kroužku kolem oka, žlutého či světlého vousu a růžového zobáku.

Strnad zahradní se ozývá poměrně jednoduchým, ke konci klesajícím zpěvem, připomínajícím popěvek našeho běžnějšího druhu, strnada obecného. Svůj příjemně melancholický zpěv přednáší z vrcholků okolních keřů a stromů.



Pár strnada zahradního u hnízda

Biologie a ekologie druhu

Strnad zahradní se na našich hnízdištích, která jsou nejčastěji v nížinách a pahorkatinách do poloh kolem 500 m n. m., objevuje v poslední dekádě dubna a počátkem května. Hnízdo, které je umístěno na zemi, staví pouze samice, a to v ranních hodinách, přičemž materiál sbírá maximálně v okruhu 50 m kolem hnízda. Hnízdo je postaveno ze stébel travin a kořínků, vystýlku tvoří jemnější, převážně živočišný materiál, v němž je umístěna snůška 4–6 vajec. Vejce zahřívá jen samička, sameček se do průběhu hnízdění zapojuje až krmením vylíhnutých mláďat. Hnízdění probíhá od května do půlky července, přičemž část naší populace hnízdí pravděpodobně dvakrát ročně. Hnízdiště strnadi zahradní opouštějí na přelomu srpna a září, kdy odlétají do svých afrických zimovišť.



Ptačí oblast Hovoransko-Čejkovicko je jedinou PO v ČR vyhlášenou pro strnada zahradního.

Foto Petr Macháček

Životní cyklus druhu

Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	zimoviště			přílet na hnízdiště	hnízdění	pohnízdní potulky		zimoviště				

Inkubace vajčků strnadů zahradních trvá 10–12 dní, dalších 14 dní krmí na hnízdě mláďata. Je-li hnízdo v průběhu sezení na vejcích či krmením mláďat předováno či zničeno, zakládají rodiče ještě náhradní snůšku. Dospělí ptáci se dožívají kvůli vysoké míře predace a energeticky náročným tahovým cestám do Afriky a zpět, jen 2–3 let.

Biotop druhu a ohrožení

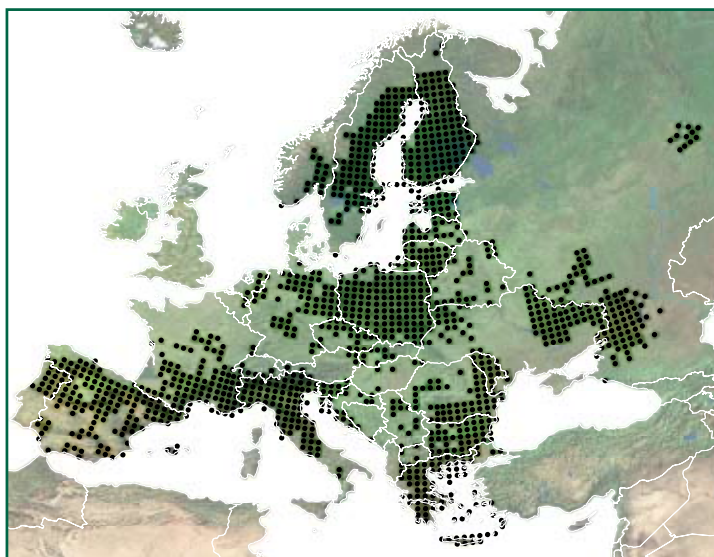
Typickým hnízdním stanovištěm strnada zahradního jsou především teplé a slunečné lokality v oblastech s malým množstvím srážek. U nás jsou to v současné době řídké porostlé plochy na výsypkách a otevřená zemědělská krajina se zbytky travnatých mezí a strání lesostepního charakteru či s rozptýlenou zelení, také stromořadí podél cest, okraje lesíků, sady a vinice.

Strnad zahradní se v ČR vyskytuje již jen v několika izolovaných populacích. Hlavní příčinou mizení druhu jsou hluboké změny biotopů vhodných pro hnízdění, způsobené zejména nešetrným zemědělským hospodařením, ale i dalšími typy činností člověka. Scelování pozemků, často doprovázené likvidací různých typů zeleně, vede ke kumulaci ptáků na vhodných, bohužel poměrně malých plochách. V těchto redukováných, zbytkových biotopech se zvyšuje mezi- i vnitrodruhová konkurence a narůstá míra predace i rušivých faktorů. Důsledkem je vzrůst počtu náhradních hnízdění a výrazné snížení hnízdní úspěšnosti. Izolování populací na malých plochách spolu se značnou věrností strnadů zahradních k hnízdišti vede k nárůstu počtu nespárovaných ptáků, zejména lichých samců, kterých může být na některých lokalitách až 50 %. Malé populace proto mohou velmi rychle vymizet.

Rozšíření druhu

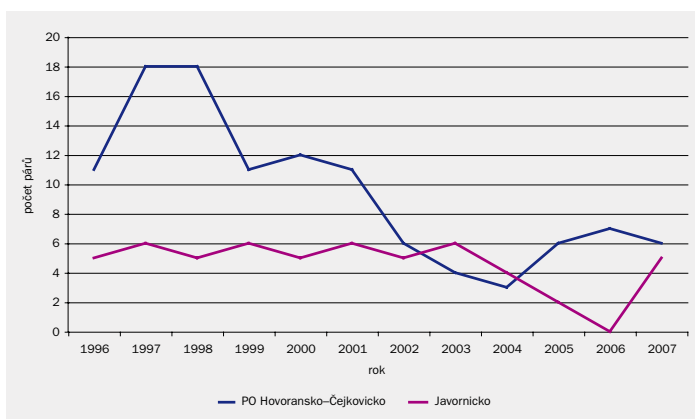
Strnad zahradní je na většině evropského území rozšířen ostrůvkovitě s řadou malých izolovaných populací, přičemž trend vývoje populací je převážně klesající, v méně případech stabilní či fluktuující.

V ČR je tento strnad zahradní rozšířen v několika ostrůvkovitých populacích, přičemž oblasti „nejhojnějšího“ výskytu jsou na jižní Moravě na Hovoransku a Čejkovicku, kde pro něj vznikla také ptačí oblast, a v severozápadních Čechách v Českém středohoří. Z obou oblastí však pomalu ubývá, mírný nárůst velikosti populace lze pozorovat na severní Moravě na Hlučínsku. K období let 2001–2003 byl stanoven odhad populace strnada zahradního v ČR na 80–160 párů.



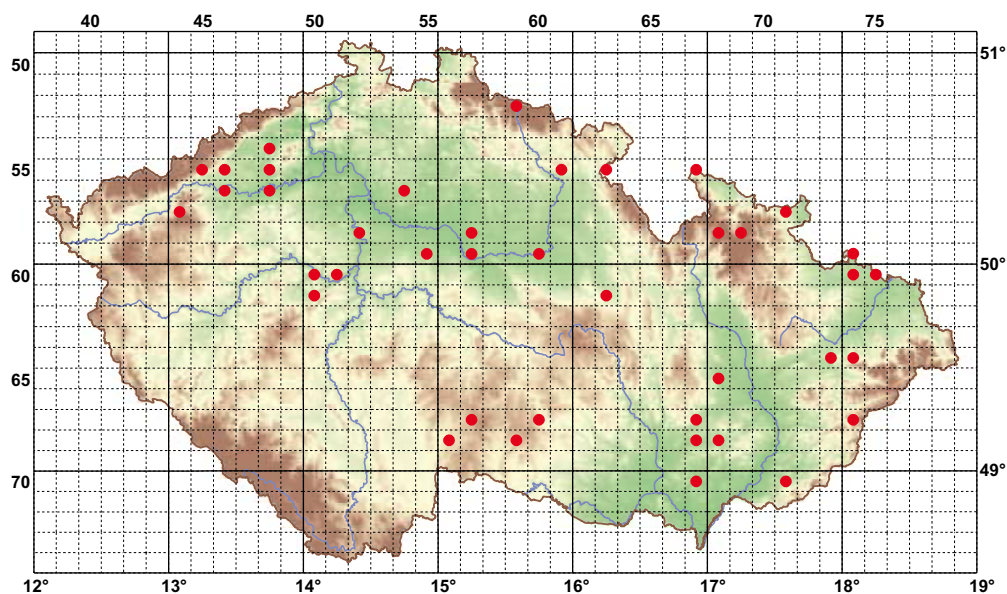
Rozšíření strnada zahradního v Evropě.

Zdroj: The EBCC Atlas of European Breeding Birds



Vývoj populace strnada zahradního v ptačí oblasti Hovoransko-Čejkovicko a na Javornicku.

Zdroj: J. Zaňát, K. Šimeček a V. Procházka in Hora et al. in prep.



Rozšíření strnada zahradního v ČR v letech 2001–2003.

Zdroj: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČR, 2006

Péče o druh

Strnad zahradní ještě v 50. letech minulého století býval na našem území jedním z nejběžnějších pěvců zemědělské krajiny. Koncem padesátých let se začala početnost jeho populace dramaticky snižovat a z většiny našeho území zcela vymizel. Hlavním důvodem mizení hnízdních habitatů strnada zahradního je scelování pozemků, tedy přeměna pestré krajinné mozaiky v jednotvárnou krajinu rozlehlých lánů polí. Došlo také k likvidaci krajinných prvků významných pro řadu druhů zemědělské krajiny včetně strnada zahradního – remízků, mezí, stromořadí, solitérních stromů či keřových porostů. Pro udržení populací tohoto druhu je proto vhodné zavádění biopásů, které rozdělují jednolitě plochy polí a využití různých forem šetrného hospodaření, které zachová původní heterogenní ráz krajiny. Velký význam mají v tomto pojetí právě okraje polí a doprovodná zeleň v krajině, které skýtají útočiště a hnízdní i potravní příležitosti pro dnes již zbytkové populace řady ptáků zemědělské krajiny.



*Vinice jsou jedním z typických biotopů strnada zahradního.
Foto Karel Šimeček*



Scelování pozemků ve velké plochy polí vedlo k vymizení strnada zahradního z řady lokalit. Foto František Bláha

Reference

- BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004):** Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge
- HORA J., BRINKE T., VOJTĚCHOVSKÁ E., HANZAL V., KUČERA Z.** (in prep.): Monitoring druhů přílohy I Směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2005–2007. AOPK ČR, Praha.
- MŽP (2005):** Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky. MŽP, Praha.
- ŠIMEČEK K. (2006):** Metody monitoringu druhů přílohy I ES o ptácích – strnad zahradní (*Emberiza hortulana*). (AOPK ČR).
- ŠTĀSTNÝ, K., BEJČEK, V., HUDEC, K. (2006):** Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice. Aventinum, Praha.

Autoři: Eva Vojtěchovská (text), Jan Hošek (ilustrace)